

حقوق محیط زیست و پروژه های " جهادی "

محمود روغنی (م رها)

گزارش ویژه " حقوق بشر و محیط زیست " در سال ۲۰۱۸ تحت عنوان " تعهد های حقوق بشری مربوط به بهره مندی از محیط زیست ایمن، پاک، سالم و پایدار " در شورای حقوق بشر ارائه گردید. براساس این گزارش حقوق بشر و محافظت از محیط زیست به یک دیگر وابسته است. " زیرا محیط زیست ایمن و پاکیزه و سالم برای بهره مندی از حقوق بشر، از جمله آزادی بیان، آموزش و مشارکت و چاره جویی برای محافظت از محیط زیست حیاتی است. " این حقوق هم اکنون از سوی اکثریت بزرگی از کشورها پذیرفته شده است.¹

در نظام ولایی نه تنها کنشگران حقوق بشر و هواداران محیط زیست سرکوب و از ادامه فعالیت آنها بشدت جلوگیری می شود بلکه بررسی و اجرای طرح های عمرانی بزرگ کشور نیز به عهده نهادها و نیروهای امنیتی غیر پاسخگو و تحت فرماندهی ولی مطلقه فقیه قرار می گیرد که در موارد بسیاری نتایج فاجعه باری برای محیط زیست و، در سیلاب های اخیر، برای شهروندان و ۴۰۰ شهر کشور داشته که تاکنون به مرگ بیش از ۵۰ نفر انجامیده است. در این نظام حیف و میل منابع در منطقه برای کمک به شبه نظامیان همسو با ولی فقیه از احترام به حقوق محیط زیست و جان مال شهروندان مهمتر است.

سد سازی از جمله پروژه های " جهادی " است که به باور کارشناسان سبب نابودی بسیاری از تالاب ها، رودخانه ها و دریاچه های کشور شده است. از سال ۱۳۵۷ تا کنون میزان سرمایه گذاری در ساخت سدها بس از نفت بالاترین رقم را بخود اختصاص داده است. براساس آمار " شرکت مدیریت منابع آب ایران " ² از ۱۳۳۰ سد کشور شمار ۶۴۷ واحد به مرحله بهره برداری رسیده است. سپاه پاسداران از راه شرکت های زیر مجموعه مجری بسیاری از سدهای کشور پس از ۵۷ بوده است که سدهای کلانی از این راه بدست آورده است. به باور برخی کارشناسان برای بهبود محیط زیست کشور باید ۵۰۰ سد را که در این دوره ساخته شده است از دور خارج کرد.³ سدهای کشور افزون بر مزایای اقتصادی برای سپاه ماهیتی نیمه نظامی نیز داشته اند. گفته شده که احداث این سدها از جمله برای کنترل منابع آب بدست سپاه در زمان جنگ های احتمالی طولانی مدت بوده است.⁴

سدها نتوانسته اند از ظرفیت کامل خود برای ذخیره سازی سیلاب های اخیر نیز بهره گیرند. به باور آقای مدنی، کارشناس مدیریت آب، اطلاعات موجود نشان می دهد که عدم تخلیه به موقع مخازن " کارایی برخی سدها در هنگام سیل را به شدت پایین آورده است. سدها خوب عمل نکردند، آب آمده را به دلیل عدم مدیریت مخازن رها کردند مانند وان کوچک یا بزرگی که پر بود و یک قطره آب هم از آن سر ریز می کند. " بنابراین بخش مهمی از سیلاب ها پس از تخریب های گسترده بدون مصرف به سوی دریاها روان می گردند.⁵

نمونه تجاوز به حقوق محیط زیست، سد سیوند است که تالاب بختگان را کم آب کرد و سد گنوند که درصد شوری آب کارون را افزایش داد. طراحی و مطالعات این ساد از سوی آستان قدس رضوی و اجرای آن به عهده سپاه گذاشته شد.

¹ - حقوق بشر و محافظت از محیط زیست به یکدیگر وابسته هستند.

<https://www.fidh.org/fa/%D9%85%D9%88%D8%B6%D9%88%D8%B9%E2%80%8C%D9%87%D8%A7/%D8%AC%D9%87%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%B3%D8%A7%D8%B2%DB%8C-%D9%88-%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D8%A8%D8%B4%D8%B1/%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF-%D9%88-%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D8%A8%D8%B4%D8%B1/%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D8%A8%D8%B4%D8%B1-%D9%88-%D9%85%D8%AD%D8%A7%D9%81%D8%B8%D8%AA-%D8%A7%D8%B2-%D9%85%D8%AD%DB%8C%D8%B7-%D8%B2%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%A8%D9%87>

² - شرکت مدیریت منابع آب های کشور. <http://daminfo.wrm.ir/fa/dam/stats>

³ - رادیو فردا، معمای سدهای گمشده <http://daminfo.wrm.ir/fa/dam/stats>

⁴ - همان

⁵ - نیکی محجوب، بحران سیل؛ آیا کم آبی در ایران برطرف شد؟ <http://www.bbc.com/persian/iran-47774692>

برغم هشدارهای کارشناسان، محل اجرای این طرح در کنار معادن بزرگ نمک انتخاب شد. از زمان آبیگری این سد بیش از ۸ میلیون تن نمک در پشت سد ذخیره و تا هم اکنون شمار ۳۵۰ واحد به شوری کارون افزوده شده است.^۶ افزون برین گزینه برچیدن سد که برای پایان دادن به این فاجعه محیط زیستی پیشنهاد شد بایگانی گردید چرا که در اینصورت " حیثیت " آستان قدس و قرارگاه خاتم الانبیاء لطمه می خورد و احتمال داشت قرارداد های پرسود این نهاد ها در آینده با مشکل روبرو شود!

مدیریت جهادی از تجربه ورشکسته گتوند نیاموخت. هم اکنون ساخت سد هراز^۷ در حول و حوش محل دفن زباله شهرستان آمل در دستور کار است که می تواند فاجعه محیط زیستی تازه ای را به کارنامه نهادهای غیر پاسخگوی نظام دینی بیافزاید.

نمونه دیگر پروژه های " جهادی " جاده و خط آهن گرگان - اینچه برون در شمال کشور است که توسط قرارگاه خاتم الانبیاء با پر کردن گذرگاه های سیلاب ساخته و ریل گذاری شد. در اثر بارندگی های شدید حوضچه های بزرگی در دو طرف ریل و جاده ایجاد گردید. سپاه کوشید اشتباه اجرایی و طراحی اش را با انفجار در چنده محل عبور سیل جبران کند!^۸ محسن رضایی آنرا " انفجار امید " و روزنامه های وابسته به سپاه آنرا " مدیریت جهادی " نامیدند! در ضمن رودخانه ای که عبور اصلی سیل را تشکیل می داد بدون لایروبی رها شده است. این انفجار ها در جنوب نیز در برخی نقاط دژ شهید باکری انجام شده است.^۹

نمونه ای دیگر از پروژه های جهادی، جاده و محوطه سازی بر روی رودخانه گذرگاه سیل در پشت دروازه قرآن شیراز است که بدون بررسی های محیط زیستی اجرا گردید. در صحنه های دلخراش این سیل حداقل ۱۹ نفر جان خود را از دست داده اند و حدود ۲۰۰ خودرو آسیب فراوان دید.

تجربه تاریخی صد ساله اخیر ایرانیان نشان داده است که سرکوب آزادی ها چه در نظام موروثی شاهی و چه در نظام ولایی^{۱۰}، شهروندان کشور از حق تعیین سرنوشت و تصمیم سازی محروم کرده است. تنها نظام جمهوری سکولار و دموکرات برپایه موازین حقوق بشر و احترام به حقوق محیط زیست می تواند شهروندان را به مقام تصمیم گیرنده ارتقاء دهد و از جمله منابع انسانی و محیط زیستی کشور را از راه ارزیابی های کارشناسانه و بدور از طمع نهادها و نیروهای امنیتی غیر پاسخگو در برابر حوادث غیر مترقبه طبیعی نجات دهد.

فروردین ۱۳۹۸

^۶ - ناصر کرمی، گره کور سد گتوند و نگرانی ها در مورد پروژه علاه آن

http://www.bbc.com/persian/iran/2015/08/150812_l10_nk_gotvand_dam_report

^۷ - یکی محبوب، بی بی سی فارسی <http://www.bbc.com/persian/iran-features-41232474>

^۸ - رادیو فردا، واکنش روحانی به انفجار جاده و راه آهن <https://www.radiofarda.com/a/29850424.html>

^۹ - الف، سپاه دژ شهید باکری را منفجر کرد <https://www.alef.ir/news/3980111072.html>

^{۱۰} - محمود روغنی، فراز و فرود جدایی دین از دولت در ایران، از شاه اسماعیل اول تا ولی مطلقه فقیه، دانلود رایگان در تارنمای